

ТРИБЮН : REVUE HEBDOMADAIRE : **TRIBUNE**
UKRAINIENNE

Число 27-8 (433-4) рік вид. X. 5 серпня 1934 р.

Ціна 2 фр. Prix 2fr

Париж, неділя, 5 серпня 1934 рік

Страхиття нового голоду, який загрожує і так уже геть виснаженій Україні, з кожним днем прибирає все реальніших контурів. Окупаційний уряд, що всією системою своєї політики привів до того, що в найбагатіших колись на хліб землях голод стає перманентним явищем, не може вже тепер, як він не намагється, сховати страшних наслідків своєї діяльності.

Допомоговий Комітет, на чолі якого стоїть кардинал Інніцер, єрхиєпископ Віденський, докладно обміркувавши на останній нараді становище на Україні і в сусідніх з нею землях, вдається до всього культурного світу із закликом про допомогу. Заклик той наводимо в цьому числі. Разом з цим голосом високого достойника церкви, що звертається до людського сумління і б'є на гвалт, треба відмітити запити у англійських палатах лордів та громад, які свідчать про те, що і в політичних колах Європи здають собі справу з дійсного становища річей в поневолених Москвою країнах та з його причин.

В наші часи холодних розрахунків, хоч часто і хибних, коли більшість держав з своїх егоїстичних інтересів, як їх розуміють сучасні керовники зовнішньої політики, не тільки знаходяться в торговельних зносинах з державною потворою, що зветься СССР, але й намагаються втягти її в свої політичні комбінації, покладаючи на приязнь з нею свої надії і вже тим самим збільшуючи їхню вагу міжнародню і підсилюючи їхнє животіння, не можна оптимістично дивитися на наслідки заходів організувати реальну допомогу жертвам окупації, терору і голоду.

А в тім голоси цих благородних людей, ззернення їх до людської совісти мають велику моральну вагу; вони показують, що страждання мільйонів наших братів, яким загрожує смерть, не байдужі кращим представникам сучасної людськості. І за це їх імена не забуде український народ в майбутньому, а зараз всі ми повинні всіма засобами підтримати їх чоловіколюбну ініціативу.

* * *

Підписання пакту, яким республіки Азербейджану, Грузії та Північного Кавказу поклали основи своєї Конфедерації, безперечно явище визначне.

Ми щиро вітаємо цей акт, бо він має допомогти консолідації сил, які мають однакову з нами мету — самостійність своєї держави — і йдуть одним з нами шляхом — боротьби за визволення свого народу з московської неволі.

Ми з тим більшою приємністю відмічаємо цей пакт, текст якого подаємо в цьому числі, що з 1925 року зв'язані з кавказькими республіками договором приязни.

Ми завжди уважали і уважаємо, що визволення територій поневолених Москвою народів і відновлення їхньої державности полегшується порозумінням між ними і що кращою гарантією їх незалежності в майбутньому являється згода між ними і спільний фронт проти півночі. На наше переконання, не можлива державність Кавказу без самостійности України. Так само, самостійність України знаходить собі забезпечення у незалежності Кавказу. Нова державна організація, що ближче ще зв'язує між собою народи Кавказу, надаючи їм більшої сили, має вияснити, яке місце в її зовнішній політиці займає українська проблема, що має таке значіння і для неї.

Вражіння з українського жіночого конгресу в Галичині.

В доповнення до кореспонденції про Український Жіночий Конгрес, що відбувся в Галичині в Станиславові в днях 23-27.VI.1934 г. подаємо тут ще де-які свої вражіння з цього дуже цікавого й, гадаємо, важливого в своїх наслідках конгресу.

Ще за кільки місяців перед конгресом проти нього гостро виступили де-які органи української преси як клерикального, так і націоналістичного напрямку. Навіть у де-яких організаторок конгресу можливість його зреалізування викликала сумніви на тій підставі, що українське жіноцтво вже перестало бути аморфною масою без політичних переконань, й воно так само, як і взагалі українське суспільство, поділено на різні групи, партії, орієнтації, які між собою ворогують. Як же може при таких обставинах відбутися конгрес усього українського жіноцтва? Але сила тих, що вірили в можливість здійснення конгресу, перемогла, і конгрес став фактом.

Що ж могло з'єднати українське жіноцтво на конгресі ?

Це перш за все національна ідея, та національна наша свідомість, яка за часи нашої боротьби за свою державу так у нас виросла, що ми й самі того не знали. По-друге, це ідея жіночого руху, яка черпає сили в національній свідомості. Українське жіноцтво в здобуванні волі й долі для свого народу мусить взяти як найактивнішу участь і працювати на піднесення культури, освіти, національної свідомости й добробуту українського народу. Для такої праці й боротьби українське жіноцтво мусить мати підготовку, яку воно набуває в організованій роботі по жіночих товариствах; мусить тако-ж воно мати й повну рівноправність в своєму суспільстві в усіх ділянках народнього життя для вільного прикладання своїх сил на створення національних цінностей. А для вироблення спільної ідеології українське жіноцтво мусило відбутися свій жіночий конгрес. Які ж завдання ставилися перед цим конгресом?

Перш за все Укр. Жіночий Конгрес мав дати історію українського жіночого руху, себ-то історію змагань жінки за свою емансипацію. Циклом рефератів на історично-ідеологічні теми було на конгресі змальовано картину жіночої боротьби за свою емансипацію як в Галичині, так і на В. Україні, було висвітлено взагалі, за що боролася й як боролася українська жінка, як збільшувалися організовані жіночі ряди і як з несвідомої обивательки вона перетворювалася в новий тип жінки-громадянки.

Другою точкою завдань конгресу було з'ясувати стан жіночої проблеми в сучасності й намітити програм жіночого руху в будучності. Цикл рефератів на теми виховання й на загально-культурні теми освітлив яскраво відношення жіноцтва до важливіших питань українського народнього життя. Перед слухачками було обмірковано завдання жіноцтва в усіх галузях громадського життя, в галузях, де жінка може й мусить прикласти сили свої для розвитку й поширення національної культури, освіти, розвитку життя економічного, народнього здоров'я, суспільної опіки й т. п.

Завданням конгресу була тако-ж консолідація жіночих сил. «Ставаймо в організовані ряди»—було гаслом цього конгресу. І коли на детальне обговорення цих важливих справ у конгреса не вистачило часу, то все-ж об'єднання українського жіноцтва в найглибшому значінні цього слова було досягнуто. Об'єднуючим моментом в програмах різних течій українського жіночого руху являється момент

національний. Ставши на шлях організованости, українське жіноцтво йде по ньому й ітиме далі все вперед, об'єднане могутньою національною ідеєю, яка по-над партійні й орієнтаційні переконання веде українське жіноцтво до світлої мети досягнення національного ідеалу.

Цікаво буде тут ще торкнутися особливої риси, властивої чи не одному лише українському жіночому рухові, а іменню: участі в цьому руху селянки. По всій Європі жіночий рух набрав великої ваги. По всьому світу жіночі організації розвиваються й поширюються. Але ніде в Європі, хіба лише в скандинавських країнах, або у Фінляндії, жіночий рух не проходить в селянські маси. Коли й поширюється жіночий рух з інтелігентських кол, то далі не сягає, як до кол міських, робітничих. А селянство до жіночого руху не втягнуто. І так, можна сказати, по цілій Європі.

Якраз протилежне ми бачимо в українському жіночому русі в Галичині. Там інтелігентське жіноцтво являється лише керовником, провідником в цілій справі, а головним елементом, на якому базується український жіночий рух, є селянське жіноцтво. Філії Союзу Українок, розкидані по цілій Галичині, об'єднуючи головним чином жіноцтво селянське, являються прекрасною школою для політичного й національного виховання жіночих мас. Цей напрям нашого жіночого руху в Галичині, що має своїм об'єктом селянську жінку, являється залогом життєздатности цього руху, його здоровою міцною підставою. Цей напрям жіночого руху, що проходить в глибину народніх мас, підготовує міцні підстави для правильного виховання наших будучих поколінь.

Найбільшим позитивним досягненням конгресу, на нашу думку, є усвідомлення жінкою своєї вартости, своїх сил, своїх досягнень своєї єдности. Переведення самого конгресу при таких тяжких політичних обставинах, в яких мав пройти цей перший Український Жіночий Конгрес, показало, що українське жіноцтво спроможне на переборення великих труднощів. Об'єднання жіноцтва національною ідеєю, так міцне й незрушиме, засвідчило політичну зрілість української жінки. Об'єднання на конгресі жіноцтва ріжних станів показало, який правильний напрям взяв український жіночий рух, базуючись на найміцнішніх елементах народніх, на селянстві. Усвідомити свою силу й вартість—великий крок в політичній боротьбі. Коли людина пізнає свої сили й правильно оцінює їх, вона імпонує иншим, вона забезпечує успіх своїй справі. Українське організоване жіноцтво, об'єднане національною ідеєю, забезпечило собі на конгресі успіх усвідомленням своїх сил, як важливого чинника в боротьбі за долю свого народу. І українське жіноцтво не складе своєї зброї аж доки спільними зусиллями з своїми братами-чоловіками не вибере для свого народу самостійної держави.

3. Міра.

Шматочки минулого

XX.

В Гирявці.

І розпочалася та подорож в червні місяці місячної, чудової ночі.
І розпочалася не звичайно.

Сам б.тько проважав аж до Гирявки старшого брата, — вони їхали тільки у двох в нашому флетоні нашими кіньми. А в дядьковій колясці сиділа тільки моя сестра Галя з своєю кузиною Олею. Я випросився на козли, до кучера, щоб звідти — правда, з висока, — все було добре видно. Виїхали ми на припочатку сьомої, а на сьому годину були вже у нашому — а колись то й моему власному, Гирявському дворі.

Доглядала цієї садиби колишня кріпачка Петрункевичів так звана баба Мартіянка — дуже розумна особа. Привітала вона низьким поклоном Хведора Матвієвича, якого знала ще молодим.

Чистота по шести невеличких покоях Гирявського домка була надзвичайна. У першому покої, старі аж чорні ікони, оздоблені вишиваними рушниками та квітами, перед іконами лампадка червоного з білим шкла. Долівку з жовтої глини виметено чистесенько, стіни білі, як сніг. По інших покоях душило сушеними травами, яблуками, меблі ще Афанасії Олексієвни. Походили брати по покоях, погомоніли, пригадуючи минуле, випили чаю та й пішли до саду, тоді ще густого, не наче гай. І багато, мабуть, згадалося їм під цими деревами, що бачили їх зовсім маленькими хлопченятками. Обдивилися комору, що стояла у саду, згадали як там колись ночував Шевченко, що приїздив тоді до Гирявки разом з Хведором Матвієвичем.

А тим часом послали старого Якіма до бабусі Лашинської, щоб передати, що згодом буде там гість Хведір Матвієвич.

Брати ще раз обійшли всю садибу, поговорили з Якимом, що вже повернувся від Лашинських з відповіддю:

— «Чекають дуже»....

Незабутній той дід Яким і з зовнішнього виду, і з щирої душі своєї.

Микола Хведотович Біляшевський якось зфотографував його у Підлипному.

Колишній кріпак Лазаревських дід Яким ніколи влітку аж до Покрови не носив шапки, волосся у нього було хоч і сиве, але дуже густе.

Коли вийшла воля, то не схотів він нікуди йти з двору, навіть ображався, казав:

— Тут ізріс, тут і помру.

Була в його заміжня дочка, теж уже не молода, але не хотів він їсти зятиного хліба. Управительки баби Мартіянки, що мала таки залізну волю, дід Яким зовсім не боявся, як інші дворові, а навпаки — драгував її:

— Тепер пропала «якономія»... За старої Махтейчихи (Аф. Ол. Лазаревська) було аж двадцяттеро дійних корів, а тепер тільки чотири залишилося...

І сердилася стара Мартіянка на діда, бо на розпорядження батька зменшено було худобу, а не через те, що вона погано хазяїнувала.

З Хведором Матвієвичем розмовляв дід, посміхаючися та згадуючи молоді літа...

Ходили ще брати увох пішки до цвинтаря поклонитися могилкам батьків та брата Михайла.

Потім знову повернулися до нашої садиби та й попрощалися.

Виїхавши з воріт повернув батько до Підлипного, а четверик Хведора Матвієвича попрямував через греблю до садиби Лашинських.

Вже сідало сонечко за болотом, почервоніли дерева...

На хвилинку довелося зупинитися колясці, бо як раз поверталася додому, підіймаючи цілі хмари куряви, череда. Пастушки, здіймаючи брилі, здивовано дивилися на незнайому їм коляску з незнайомим паном в білому кашкеті з кокардою.

Сидючи високо на козлах, мені добре було видно і греблю, і болото, і село з червоними будівлями садиби Білозерських, і далекі дерева хутора Саранівки...

Рушили далі.

Домок Лашинських стояв на горбку, і, напружившись, винесли черкеси коляску аж до ганку, на якому вже стояла сама бабуся у новій парадній сукні, у новому білому чепчику на голові. З її дітей дома були Олександр Хведорович та тітки Олена й Ганна Хведоровни.

Я одразу побіг до Кондрата. Кулина з куховаркою розпоряджалися на кухні. У покоях було засвітлено всі гасові лампи.

І стіл для вечері було накрито у салі, а в їдальні було сервіровано чай, двері на ганок розчинені.

Незабаром зійшов над садом повний місяць, справді як те млинове коло, і заблищав хрест на церкві.

Я ще ніколи не їздив вночі на конях, це ж не те, що в душному вагоні залізниці від Конотопу до Київа, або навпаки...

(Кінець далі).

Б. Лазаревський.

Життя й педагогічна діяльність бар. М. Корфа. *)

(З нагоди 100-ліття з дня його народження).

Оскільки була кипучою практичною діяльністю М. Корфа на полі народньої освіти, остільки-ж була інтенсивною його публіцистична та педагогічно-літературна діяльність.

Переходячи до огляду педагогічно-літературної діяльності, вважаю, що, крім вже згаданих раніше підручників для учителів і учнів, М. Корф написав безліч статей на педагогічні теми, які містив як в педагогічних журналах «Семья и Школа», «Народная Школа», так і в загальних

*) Диви «Тризуб» ч. 26 (432).

орґанах — «Вѣстникъ Европы», «С.-Петербургскія Вѣдомости», «Недѣля», «Русская Мысль», «Южный Край» (часопис в Харькові) і т. д. Де-які педагогічні статті увійшли потім в збірники — «Итоги народнаго образования в Европѣ», «Наше школьное дѣло», «Наши педагогическіе вопросы». Нарешті згадаю тут дуже добрий на той час популярний підручник для школи та самоосвіти «Исторія Востока, Греції и Рима», який склався з лекцій, що їх читав М. Корф у своїй родинній школі в Женеві для своїх доньок та де-кількох російських дітей, а тако-ж переклад з німецької мови «Руководство къ наглядному обученію».

Діловитість і практицизм є основна риса й педагогічних статей М. Корфа. Одні з них містять в собі обґрунтовану гостру критику ріжних законів і адміністративних розпоряджень російської шкільної влади, які урізували компетенцію земства в шкільній справі або взагалі перешкоджали розвитку народньої освіти (напр. статті «Объ инспекціи народныхъ училищъ», «Учительскіе съѣзды»), інші подавали вказівки й поради про ті засоби, які можуть підняти народню освіту в Росії на вищий щабель. Так, напр., в кінці 60-х і на початку 70-х років міністерство народньої освіти ніби серйозно, але ігноруючи необхідні для того передумови, ставило питання про заведення обов'язкового навчання в Росії. М. Корф в статті «Объ обязательности обученія въ Россіи» («Вѣстникъ Европы», кн. 1, 1872 р.) визнає, що елементарна освіта повинна стати уділом кожної людини, але, рахуючися з відсутністю в багатьох місцевостях Росії загальноприступности школи, стоїть за те, щоб повитовим земським збором було уділено право встановляти обов'язковість навчання, коли для цього будуть відповідні умови. Нарешті, в інших статтях знаходимо відомості про становище шкільної справи в окремих місцевостях Росії або в окремих країнах Західньої Европи. Осібне місце займають знамениті звіти М. Корфа про стан народньої освіти в Олександрівському повіті («Отчетъ Александровскаго уѣзднаго училищнаго совѣта», вийшло чотири річники), де докладно вказувалося про порядок відкриття народньої школи, про обов'язки членів шкільної ради та кураторів окремих шкіл, про те, як переводити іспити і т. д. Ці звіти М. Корфа стали підручною книжкою для багатьох земських діячів, учителів та інспекторів народніх шкіл. Педагогічні твори М. Корфа не визначалися будь-якими оригінальними педагогічними теоріями, — в цьому відношенні К. Ушинський стояв значно вище його, але вони мали велику цінність як раз тому, що вказували, як практично переводити в життя нові педагогічні теорії й методи навчання.

Діловитість і практицизм М. Корфа в ділянці народньої освіти спричинилися до того, що с. Нескучне в р. р. 1867-1872 стало педагогічною Меккою для всіх тих, хто хотів наочно ознайомитися з новими методами навчання, із зразковими лекціями М. Корфа, почути від нього авторитетне роз'яснення того чи іншого питання в освітній справі. Не мало прислухався М. Корф цій справі як своїми звітами, так і листуванням з не одною сотнею кореспондентів, які зверталися до нього за вказівками та порадами. При читанні листів до М. Корфа, оголошених в журналі «Русская Старина» (ч. 4-11, 1894 р. і 1, 1895), читач мимоволі входить в коло тих інтересів — глибоко теоретичних і буденно практичних, головню з поля народньої освіти, якими жило громадянство в тодішній Росії, в тому числі і на Україні, з кінця 60-х і до початку 80-х років. Серед кореспондентів знайдете тут і відомих учених, видатних педагогів — М. Пирогова, К. Ушинського, П. Редкіна і ин., земських діячів, вищих урядовців міністерства народньої освіти, і скромних народніх учителів та діячів народньої освіти.

Ось, напр., відомий філософ — українець Володимир Лесевич звертається до М. Корфа з проханням вказати кандидата на учителя в школу В. Лесевича в с. Денисівці, Лубенського повіту, при чому В. Лесевич зазначає такі умови винагороди за учительську працю: 1) 150 карб. утримання на рік, 2) кімната поруч з класою, 3) опал і освітлення та їжа (крім цукру й чаю) від Денисівського маєтку (лист від 2. X. 1869 р.),

а вже в листі від 10. I. 1870 р. В. Лесевич пише: «я не задумаюся погодитися на умови, про які ви пишете, себ-то на асигнування 250 карб. на утримання».

Відома українська просвітянка дівчина Христина Данилівна Алчевська, як пише С. Миропольський в листі до М. Корфа, дуже захоплена й педагогією, і особисто Вами. Вона з таким натхненням розповідала мені про Ваше відвідання (недільної школи Х. Алчевської в Харькові. С.), про Ваші лекції, що не соромлячися заявила, що убожествляє Вас».

Як раз про ці відвідини М. Корфом недільної школи Х. Алчевської в Харькові знаходимо в її щоденнику під датою 7. XI. 1871 р. такий запис: «Чужих було біля 20 душ. Не знаю, чи можна назвати чужим бар. Корфа. В школі він зовсім не походить на чужого. Коли він, звертаючися до класи, говорить: «діти», то в цьому викликові так багато теплоти, немов він знає кожну ученицю від коліски, та й самі учениці розмовляють з ним, ніби давно, давно знають його. Сьогодні ми вислухали дві його лекції — одну в старшій класі з арифметики, другу в підготовчій класі — по читанні «Нашь Другъ». Тяжко сказати, яка з двох лекцій була краща: у викладі було стільки натхнення, оживлення, захоплення, питання ставилися з таким педагогічним тактом, увага дітей була остільки зосереджена, що просто годі було пізнати класу; здавалося, що це якісь інші діти, що родилися мало що не геніями... Я слухала цю лекцію з такою насолодою, з якою слухавш іноді натхненого артиста, боячися дихати й поворухнутися, щоб не порушити гармонії: треба було бачити ці жваві обличчя, ці блискучі оченята, щоб зрозуміти, скільки таланту й мистецтва було в цьому викладі. Коли скінчилася лекція, я хотіла підійти до Корфа та сказати йому про те глибоке враження, яке зробив на мене його виклад, але не підійшла, почувавши, що сльози підступають до горла та що десятки чужих очей зустрінуть ці сльози з усмішкою й назовуть їх невибачною екзальтацією... Відношення його до школи є повні тої любови, того фанатизму, які чародійно відбиваються в душах людей, здібних захопитися певною ідеєю і віддатися їй цілковито на все життя. Такі люде, як він, здобувають наслідувачів своїх поривань, вони є сильні своєю любов'ю і відданістю справі, і ці поривання не вмірають з їхнім тілом» *).

Що-до листів М. Корфа до своїх кореспондентів, то по цей час їх оголошено дуже мало, і це велика шкода, бо, судячи з оголошених листів М. Корфа до Х. Д. Алчевської, в них знайшлося б не мало думок, які не втратили, так мовити, своєї свіжости й на сьогоднішній день. Так, в одному листі до Х. Д. Алчевської М. Корф писав: «Методика — це висновок, це струмок чистої води, а треба дійти до самого джерела, який є у фізіології й психології, в антропології й педагогії, в історії нашої науки». А в іншому листі їй писав: «Школа, в якій нема безперервної творчости є мертвий організм: тільки вчитель, який працює над собою, в силі вдихнути в школу життя».

Нас, українців, розуміється, не може не цікавити питання про те, як же ставився М. Корф до національного моменту в шкільній справі. В своїх педагогічних працях М. Корф не раз висловлював свій погляд на те, як шкідливо відбивається на дітях встановлений в Росії припис провадити навчання у всіх школах російською мовою. М. Корф доводив, що в Росії з її різноманітним характером окремих земель, які входять до її складу, не може бути одного типу шкіл, бо кожна школа має відбивати на собі характер місцевости і того населення, яке школа обслуговує. «На програмі та характері південно-російської (себ-то української. С.) школи неодмінно відібується її степ, і чумак, і спека, і ховрах, і віл, і думи про козацтво, і філософський склад повільного малороса, і народні перекази та його пісні». Отож кожна школа має перейнятися етнографічним характером, а цей характер найбільше знаходить свій вираз у

*) Х. Д. Алчевская. Передуманное и пережитое. Дневники, письма, воспоминания. Москва. 1912. 367+1 нечис. стор. Див. 13-15 стор.

мові. Тому утискати рідну мову дітей та вимагати, щоб вони з першого-ж кроку в школі розмовляли російською мовою, було б безглуздя. Вивчення російської мови в народній школі є одне з головніших завдань, але справу треба вести ступнево. Спочатку в школі слід ксристовувати рідною мовою дітей, ця мова повинна займати переважне місце в лекціях учителя, а потім послідовно треба уділяти більше місця російській мові. Як що на третю зиму діти зможуть тямуже переказати більш-менш правильною російською мовою пояснення учителя, яке він подав по російському, то цей результат треба признати за задовольняючий».

В одній із своїх статей, а саме в статті Парижская всемірна выставка 1878 г.» (Народная Школа», ч. 12, 1878 р.) М. Корф наводить дуже влучний приклад, як українська дитина не в силі зрозуміти при вступі до школи ні одного слова в звичайнісенькому реченні, як що воно висловлено російською мовою. «Дитина малороса, оскільки можу судити на підставі власних досвідів у народній школі, які я не раз проробляв, не розуміє, напр., при вступленні до школи ні одного слова в такому простому реченні: «баба (жінка) вь полть (в степу) спрятала (заховала) кувшинъ (глечик) вь рожь (в жито)».

В своїй книзі «Русская начальная школа» М. Корф вважає школу з російською мовою серед українців, як за школу серед «инородцев» і там читаємо про таку школу ось що: «російська школа для чужеродців ні в якому разі не мусить зазіхати на національну особень та на все, що їй є дороге: релігія, звичаї чужеродців повинні залишатися в повній недоторканості; мова чужеродців має найти місце в російській чужеродній школі, оскільки вона не перешкоджатиме вивченню дільми російської мови; пісні та історичні оповідання, хоч би вони відбувалися й російською мовою, мусять нагадувати чужеродцям про їх національні перекази для того, щоб національне їхнє почуття було по-за всякою небезпекую в російській школі, яка стала б в очах чужеродців установою, що виховує дітей в пошані до кожної національності та навчає їх російської мови, як такої, без якої не можливо обійтися чужеродцям, що живуть в Росії, та яка може міряться що-до багатства й краси з багатьма мовами. Тільки та російська школа, яка піде таким шляхом, доведе своїх вихованців до любови до Росії, як батьківщини, де всьому різноплеменному населенню легко дихається».

Ото-ж, як бачимо, М. Корф визнавав окремішність українського народу від російського, вважав мову кожної етнографічної одиниці за найбільш характерну її ознаку, але в своїх постулатах в приложенні цього свого погляду до тої ролі, яку має відігравати українська мова в школі для українських дітей, М. Корф не прийшов до признання того принципу, що українська мова має бути в и к л а д о в о ю мовою в школі для українських дітей. М. Корф відстоював заведення української мови в школі для українських дітей, як засіб кращого засвоєння російської державної мови, одного з головніших предметів кожної школи в Росії. Розуміється, теоретична позиція М. Корфа в цій справі була неправильна, але його практичні вимоги що-до національного моменту в школі на Україні на той час не були «трохи помалі», як зауважив Б. Грінченко в своїй статті «Яка тепер народня школа на Вкраїні» (Житє і Слово», кн. IV, 1896 р.). Не треба забувати, що педагогічна діяльність М. Корфа припала саме на той час, коли українська мова підпала цілковитій забороні в школі в наслідок спочатку наказу царського уряду 1863 р., а потім таємного закону 1876 р. Слід тако-ж пам'ятати, що й вимоги українофільів, сучасників М. Корфа, не дуже відбігали від тих вимог що-до української мови в школі, які відстоював М. Корф.

В своєму короткому нарисі я старався розглянути діяльність М. Корфа на полі народньої освіти, так мовити, в історичній перспективі.

Стоячи на цьому ґрунті, я міг би охарактеризувати М. Корфа, як ліберала в правдивому розумінні цього слова, бо він увесь час стояв на охороні прав людини і громадянства, особливо місцевого самоврядування —

супроти державної влади; по-друге, як народовця, бо всю свою діяльність присвятив праці на користь простого люду.

Значіння М. Корфа, як педагога, полягає не в розробленні будь-яких питань з теорії педагогії, а в його практичній діяльності. Він справді є основоположником земської народної школи, яка ставила своїм завданням не лише навчати дітей, а й виховувати їх на загально-людських засадах, яка ввела раціональні методи навчання та забезпечила себе ідейним учительським персоналом.

Хоч шкільні підручники М. Корфа на цей час уже встаріли, хоч на зміну його педагогічних методів прийшли тепер нові, більш досконалі, все-ж ім'я бар. М. Корфа назавжди збережеться в історії української педагогії, як творця земської школи на Україні та одного з небагатьох на той час прихильників рідної мови в народніх школах на Україні.

Ст. Сірополько.

Смерть маршала Ліотея.

27 липня в Торею біля Нансі помер після короткої, але дуже тяжкої хвороби знаний французький вояк, всіма улюблений і поважаний маршал Ліотей. Його смерть вкрила жалобою цілу Францію, бо маршал Ліотей, поминаючи його персональні риси, що високо його підняли понад людьми, діяльністю своєю, неуханною працею, що переходила в Африці, на Мадагаскарі, в Індокитаю, прислужився до сотворення колоніальної імперії Франції, і здобув не тільки собі, але і батьківщині своїй славу і пошану там, де приходилося йому перебувати.

Народився покійний маршал в Нансі в 1854 році у військовій родині. На дев'ятьнадцятому році життя вступає він до військової школи Сен-Сірської, звідки по скінченню перейшов до школи штабових старшин, а звідти пішов до кінноти. У 1880 році покликано його до Алжиру, де перебуває він уже сотником кілька років. У 1894 році його, тоді командира ескадрона, посиляють в Індокитай, де він перебуває в розпорядженню генерала Галієні, а коли останній призначений був губернатором Мадагаскару, то він забирає з собою і Ліотея. І на протязі 20 років Ліотей перебуває всюди, де б'ються французькі війська за славу і розширення колоніальних володінь своїх. Нарешті у 1902 році переводять Ліотея, вже полковником, до континенту, де він і перебуває в Алжоні. В серпні 1903 року посиляють його в Алжир, де склалися дуже поважні обставини. З Алжира розширяє свою чинність він і на Мароко, і перебуває він там одинадцять років. Він не тільки воює, побіждає, але використовує все: зброю, дипломатію, свої командні здібності, свій організаторський хист, він будує міста, перетворює дикі місцевості в плодородні провінції. За цей час він виявив себе всього; військового командира, начальника, адміністратора, дипломата, носія французької цивілізації. Його гуманний характер, його шляхетність і лицарська вдача, прямота й надзвичайна тактовність — творять з нього легендарного героя. Дикі племена,

що безперестанку воювали проти Франції, приходять самі і піддаються владі цього великого воєнки. За ці одинадцять років Лютей зробив стільки, що до нього ніхто ще не зробив на широким теренах північної Африки. Найбільшу прислугу Франції віддав покійний підчас великої війни, коли вивезено було з Африки військо на фронт: він силою свого авторитета і волі зберіг для Франції північно-африканські володіння. У 1921 р. отримує він титул маршала Франції. У 1925 році він подався з незалежних од нього причин на демісію, не дивлячися на те, що він успішно продовжував свою роботу, і з того часу перебував не чинним, одначе ім'я його стало надзвичайно популярним не тільки в Північній Африці, але й по цілій Франції.

Цілком справедливо закінчує про нього статтю Жан Вільмез такими словами:

«Все життя своє йшов він дивлючися вперед, на небо, на сонце, на обрій піску і вогню, все життя своє він боровся, волів, сподівався. Все життя своє він вірив в майбутнє своєї батьківщини, в її молодість. І із своєї труни, з своєї Лотарингії, де він спочиває зараз, нехай же його приклад служить нам і нехай голос його почують, що нам говорять:

«Вперед, живі, вперед!»

М. Ковальський.

Харчеві продукти в совітському експорті.

Совітська апровізаційна політика і зв'язаний з нею голод в південних частинах совітського союзу стають в останньому часі не лише темою для широким інформацій світової преси, але виходять на порядок денний нарад міжнародних організацій, стають предметом інтерпеляцій в англійській палаті лордів, в англійському парламенті і т. д.

В зв'язку з цим актуальною стає і справа ролі харчевих продуктів в совітській зовнішній торгівлі.

Уривчасті відомості про совітський експорт збіжжя, які недавно з'явилися на шпальтах української преси, цього питання далеко не вичерпують, бо експорт харчевих продуктів з совітського союзу далеко не обмежується експортом збіжжя, а обіймає собою і довгу низку інших продуктів, які могли б стати підставою виживлення широким мас голодуючої людности України і Північного Кавказу.

Цілий експорт харчевих продуктів (згідно російської термінології «жизнених припасов») за останні три роки виніс: *)

	1931	1932	1933
кількість в тис. тон	6.191	2.652	2.631
вартість в міль. руб.	302,3	141,9	112,7

*) Стаття оперта на даних совітського місячника «Внешняя Торговля», який видає Народній Комісаріят Зовнішньої Торговлі.

Експорт збіжжя займає тут домінуюче положення і в 1932-1933
голодних роках совіти вивезли закордон наступні його кількості:
В т и с я ч а х т о н .

	1932	1933
пшениця	551	748
жито	421	157
ячмінь	422	567
овес	17	84
кукурудза	311	124

По-за збіжжям в 1932-33 р. р. совіти вивезли (за два роки разом)
102,9 тис. тон сочевиці, 62,3 — гороху, 8,0 — проса, 7,8 — пшона,
2,5 — рижу, 1,2 — крупів, 1,0 — гречки і т. д.

З продуктів товаринництва за ці два роки було вивезено: 68,1
тис. тон масла, 12,7 — битої птиці (гуси, кури і качки), 9,2 — яєць,
4,02 — беконів і т. д.

Вже цей побіжний перегляд експорту харчевих продуктів з ССРСР
вказує на те, що в 1932 і 1933 роках совітський уряд мав реальні
можливості для того, щоби оскільки не запобігти голодові, то принайм-
ні зменшити наслідки голодової катастрофи серед населення півден-
них частин ССРСР.

Не входимо тут в причини, які керують совітською владою ста-
вати на шлях так далеко посуненого негування задоволення потреб
населення України і Північного Кавказу харчевими продуктами.
Стверджуємо тут лише факти.

В 1931-33 роках з теренів ССРСР було вивезено закордон 11.474
тис. тон харчевих продуктів. Інакше кажучи — 764.900 або округло
— три чверти мільйона п'ятьнадцятитонових вагонів. Вартість зга-
даного експорту харчевих продуктів в 1931-1933 роках винесла —
656,8 міл. рублів.

Це є та сума, яку совітський експорт харчевих продуктів за цих
три роки дав «соціалістичній реконструкції» і мілітарному озброєнню
СРСР, для осягнення якої перед обличчям голодної смерті було постав-
лено мільйони душ українського населення.

Коли ми пишемо ці рядки, преса майже цілого світу переповнена
вістками про голод на Україні, а тому не позбавленим інтересу буде
і глянути на цьогорічний експорт харчевих продуктів з ССРСР.

Останні відомості, які ми маємо, говорять, що совіти за перші
чотири місяці цього року (січень-квітень) вивезли: 136,6 тис. тон пше-
ниці, 38,8 — жита, 46,4 — ячменю, 53,8 вівса, 107,6 — кукурудзи,
20,4 борошна, 14,4 — бобових культур, 5,6 — масла, 7,6 — риби,
18,7 — рослинної олії, 5,6 — консервів, 15,9 — цукру, 0,7 — рижу,
0,8 — м'ясних продуктів, 1,6 — битой птиці, 3,3 — чаю, 1,0 — кон-
диторських виробів і т. д.

Маємо знову 30.560 п'ятьнадцятитонових вагонів харчів, вивезе-
них совітами за границю на протязі перших чотирьох місяців цього
року, коли вже примара цьогорічного голоду досить вир:зно зарисо-
увалася на південному обрії ССРСР.

І. Липовецький.

Україно-Кавказький Комітет Дружби.

Як вже подавалося в пресі, 10 травня с. р. відбулося установче зібрання Комітету Дружби Народів Кавказу, Туркестану і України. В Комітет увійшли від Азербейджану — п. п. Мір Я. Мехтієв і А. Атам-Алібеков, від Північного Кавказу — п. Ібрагім Чулік та Т. Шакман, від Грузії — п. міністр А. Чхенкелі, від Туркестану — п. Мустафа Чокай-огли, від України — п. проф. О. Шульгин та І. Косенко.

Основи організації Комітету було вироблено на попередніх зборах, а статут було прийнято на зборах 17 травня та 3 липня.

Головним завданням Комітету, згідно з його статутом, є зближення по-між народами, представники яких складають цей Комітет. Мету цю має бути досягнуто в спосіб організації доглядів, вечірок, прийнятій та банкетів. Так само Комітет ставить собі ціллю видавати різні брошури на відповідні теми.

На перших зборах було вирішено, що Комітет Дружби мусить утворити з себе центр зближення всіх народів поневолених ССРСР з участю всіх тих осіб, які цьому зближенню симпатизують. Комітет в міру своїх можливостей має обороняти інтереси народів, що їх представники знаходяться в Комітеті, так само, як і їхніх братів по нещастю, перед публичною опінією у Франції і у інших країнах Західної Європи.

Країни Кавказу, Туркестан і Україна були не давно ще вповні незалежними державами, а де-які з них, як країни Кавказу та Україна були визнані численними чужими державами; зараз же в лоні ССРСР вони складають з Білоруссю групу совітських республік, ніби незалежних, і які мають, прийнятні теоретично, право відокремитися від Союзу. Це не перешкоджає совітським чинникам систематично обмежувати права цих республік.

Дуже важливі проблеми стають перед народами цими і Комітет Дружби мусить вишукувати всіма способами можливість продовжувати працю, яка була розпочата свого часу на Мирній Конференції Республіками Кавказу, Туркестану і України.

Комітет стверджує спільноту ідей, що служить зв'язком між ним та журналом «Прометей», який виходить в Парижі і захищає неустанно на протязі довгих років інтереси народів, що їх представлено в Комітеті Дружби.

Було пороблено вже спроби, кілька літ тому, до утворення в Парижі Клубу для емігрантів з країв Кавказу і України, і Комітет пропонує зараз відживити це бажання до наближення взаємного емігрантів з цих країн.

Досвід минулого дав дуже цінні вказівки що-до організації Комітету Дружби. А саме, Комітет мусить складатися з мінімального числа активних членів. Число це було зведено до п'яти, по одному представникові від країн, а до них додано було п'ять членів запасових. Члени Комітету як вказують імена їхні, є видатними політичними діячами і представляють офіційні кола та політичні організації поважного характеру. В той же час, аби уникнути можливих змін в складі, що завжди приносить шкоду для сталої і послідовної діяльності, Комітет установлює суворий порядок замінення членів, що демісіонують.

На своїх зборах з 3 липня Комітет вирішив увійти в контакт і стати до співпраці з «Клубом Прометей» у Варшаві, лігою поневолених совітами народів, на чолі якої стоїть професор Р. Смаль-Стоцький, а тако-ж із філіями в інших країнах. Зважаючи на те, що «Клуб Прометей» розпростороє свою чинність в країнах Сходу Європи, Комітет Дружби розвине свою активність в західній Європі.

3-го липня Комітет визначив порядок виборів Бюро і на цей рік вибрано таких осіб: п. О. Шульгин (Україна) — голова, п. М. Чокай-огли (Туркестан) заступник голови і скарбник, п. А. Атам-Алібеков (Азербейджан) — секретар.

Підчас своїх зборів 10 липня Комітет заслухав і затвердив план діяльності Комітету на майбутнє.

11 липня в помешканні Місії УНР в Парижі відбулося інтимне прийняття на якому були присутні всі члени Комітету як тако-ж і видатні члени з колоній, кавказької, туркестанської та української. Підчас цього першого прийняття голова Комітету п. О. Шульгин виголосив коротку промову, в якій подав мету Комітету і гаряче закликав продовжувати працю спільну до визволення поневолених народів під совітами.

П. міністр Чхенкелі передав Комітетові побажання Президента Ноя Жорданія, який не міг бути присутнім на цьому прийнятті і з свого боку висловив своє признание українцям, які виявили ініціативу щодо закладення цього Комітету.

Пакт Кавказької Конфедерації.

Ми отримали од наших кавказьких приятелів текст пакту Кавказької Конфедерації. Подаємо нижче цей вельми важний документ в перекладі на українську мову до відомі наших читачів.

Національні центри Азербейджану, Північного Кавказу та Грузії, — вважаючи, що повний розвиток нації можливий лише при умовах повної незалежності,

— будучи переконаними, що цю мету досягнути можна не инакше, як в спосіб об'єднання всіх сил Кавказа в середині спільних кордонів,

— будучи переконаними, що збереження життєвих інтересів народів Кавказу вимагає спільного керування їхньої зовнішньої політики і їхньої зовнішньої оборони,

— будучи певними, що таким союзом кожна з націй Кавказу знайде справжню гарантію своєї суверенності, необхідної для повного розвитку своїх інтелектуальних і матеріальних сил,

— будучи глибоко певні, що, приймаючи основи Союзу Кавказьких Республік, вони матимуть підтримку всіх їхніх компатріотів,

— однодушно стверджуючи, що Конфедерація, як політична форма Кавказьких Держав, означається географичною та економічною єдністю країни,

Проголошують наступні основи Кавказької Конфедерації:

1. Кавказька Конфедерація, гарантуючи в середині національний характер і суверенність кожної з Республік, на зовні чинитиме в імені всіх Республік, як міжнародня цілість вищого порядку. Конфедерація матиме політичний і митний спільний кордон.

2. Зовнішня політика конфедерованих Республік буде керуватися відповідними органами Конфедерації.

3. Охорону кордонів Конфедерації буде доручено армії Конфедерації, що складатиметься з армій зконфедерованих Республік під єдним командуванням, яке підлягатиме керуючим органам Конфедерації.

4. Кожне непорозуміння, що може виникнути по-між конфедерованими Республіками і яке не зможе бути урегульованим в спосіб прямих переговорів, мусить бути піддано обов'язковому арбітражу або Найвищому Судові Конфедерації. Сконфедеровані Республіки зобов'язуються приймати без застережень і виконувати всі їхні рішення.

5. Комісія Експертів в найкоротший строк має виготовити проєкт Конституції Кавказької Конфедерації, беручи під увагу висловлені тут засади: цей проєкт буде служити основою праць першої конституційної асамблеї кожної Республіки.

6. В цьому пакті резервується місце для Вірменської Республіки.

В імені Азербейджана:

М. Е. Р а с у л ь З а д е ,

бувний голова Національного Зібрання Азербейджану і голова Національного Центру Азербейджану.

Алі Мардан Б. Топчибаші,
Голова Делегації Азербейджанської Республіки
і бувший голова Парламенту.
В імені Північного Кавказу
М. Гірей Сунш
Ібрагім Чулік
Цусултан Шагман
В імені Грузії
Ной Жорданія
бувший голова Грузинської Республіки і голо-
ва Національного центру Грузії
А. Чхенкелі
бувший повноважний міністр Грузії у Франції.

Складено в Брюсселю
14 липня 1934 року.

З життя й політики.

— Підсумки останнього громадського се-
зону. — Міжнародна ситуація ССРСР. — Наші
національно-державні перспективи.

Надійшли ферії — той час, який розмежовує два політичних і громадських сезони. Хоч за тепершніх часів гарячкового і надто інтенсивного розгортання подій цей поділ на різні політичні сезони по-дегі стає все більш умовним, все таки ми використаємо теперішній ферійний час для того, щоби підбити певні підсумки з подій останніх місяців і намітити ті перспективи майбутнього, які зарисовуються на нашому громадському і національному обрії.

Думаємо, що в умовах нашого емігрантського життя підведення таких підсумків має особливо значіння і особливо вартість. В умовах нашої відірваності від національного масиву, в обставинах, коли наша увага прив'язується і концентрується коло відокремлених, здебільшого дрібних фактів щоденного життя ізольованих емігрантських гуртків, повернення уваги до проблем і подій загального національного порядку дає нам можливість знайти той масштаб, який потрібний для оцінки розріжнених фактів, з якими ми зустрічаємося в нашій емігрантській дійсності. Підведення підсумків і намічення наших загальних виглядів дає спроможність заховати правильну перспективу щого значіння окремих фактів сьогоднішнього дня в загальному процесі розвитку нашого національного життя.

* * *

Минулий політичний сезон пройшов під знамом політичних успіхів ССРСР на міжнародній арені. Факт цей необхідно визнати і з ним треба рахуватися. Але разом з тим не слід переоцінювати значіння цих успіхів і робити песимістичні висновки відносно наших дальших національно-державних перспектив.

Для вияснення питання про значіння сучасних політичних досягнень совітського уряду необхідно мати на увазі два моменти. ССРСР не є європейською державою; її міжнародне становище визначається тим, що вона уявляє з себе євразійську державу, яка має значно більш поважні інтереси в Азії, ніж в Європі. Експансія ССРСР, продовжуючи традиційні шляхи політики царської Росії, йде в напрямі азійського континенту. Останні політичні досягнення ССРСР на міжнародній арені між тим у першу чергу характеризуються скріпленням її становища лише в Західній Європі. Дуже важні для ССРСР питання, які виникають з того, що біля

трьох четвертин її території лежить в Азії, лишаються нерозв'язаними. Напруження на Далекому Сході на протязі останнього року не лише не ослабло, а навпаки що-далі зростає і збільшується. Визнання СССР Північно-Американськими Сполученими Державами, яке могло причинитися до скріплення становища в Азії, як в тому з сумом переконуються керівники совітської політики, не дало СССР жадних позитивних результатів.

З другого боку скріплення становища СССР в Західній Європі має в собі цілу низку специфічних рис такого характеру, які велять цих європейських успіхів СССР не переоцінювати. Вони припадають на той час, коли з одного боку остаточно вияснився крах першої п'ятилітня і з другого боку, коли в Західній Європі з повною очевидністю виявилася вся безсилість і безпорадність європейських експозитур совітського уряду — окремих національних комуністичних партій. Таким чином скріплення становища в Західній Європі припадає на той час, коли для західно-європейських держав стала ясною повна неможливість для СССР здійснювати в Європі свої плани і свою політику. Скріплення становища СССР в Західній Європі набуває специфічного характеру. З СССР починають рахуватися, її включають в міжнародні комбінації остільки, оскільки вона стає знаряддям для здійснення тих цілей, які ставить собі політика окремих європейських держав.

Отже й невиясненність становища СССР в Азії і своєрідний характер скріплення її позицій в Західній Європі наказує не переоцінювати значіння досягнень СССР на міжнародній арені. Оскільки міжнародні відносини продовжують лишатися дуже далекими від стабільності, теперешні досягнення СССР носять виразний характер комбінацій переходового і коротко термінового характеру.

* * *

Український рух на теперішній стадії свого розвитку виявив себе занадто слабим для того, щоб перешкодити виникненню міжнародних комбінацій, які посередні і в певних обмежених розмірах можуть вести до скріплення існуючого в СССР режиму і заховання існування її як єдиного державного цілого. Таким є стан на сьогоднішній день. Але разом з тим факти і події з нашого життя на протязі останнього року виявляють, що наш рух має вже досить сили для того, щоб не дати теперішнім міжнароднім досягненням СССР перетворитися в щось більше, ніж комбінацію переходового характеру. Обставини для нас в минулому сезоні складалися, як найбільш, несприятливо. А проте все таки цим несприятливим обставинам не вдалося спинити тих стихійних сил, на яких базується наш рух. Постишевський режим на совітській Україні, не зважаючи на те, що він в повній мірі використовував той апарат репресій, яким розпоряджає совітська державність, усунути української небезпеки все таки не зміг. Не зважаючи на всі чистки, звільнення, арешти і висилки, ламентатції з приводу української небезпеки продовжують лишатися незмінною черговою темою совітських офіціозів. Україна в лоні СССР продовжує зоставатися тою одвертою раною, яка вказує, що говорити про стабілізацію відносин в СССР є даремною річчю. Це становище на українських землях під совітами не є секретом для західно-європейської публічної опінії і для західно-європейських урядових чинників. Є характеристичним фактом, що в минулому році, не зважаючи на існуючі нині тенденції в широкій європейській пресі замовчувати всі неприємні для совітів факти, з'явилася книжок, статей і заміток про становище на Україні більше, ніж коли небудь перед тим. Про українську справу мусіли згадати завдяки нашим зусиллям американська преса і урядові чинники, коли в Сполучених Державах вирішувалася справа визнання совітів. При цілій неохоті порушувати дразливі питання Союзу Народів, ця установа була примушена спинитися над справою голоду на Україні. Українська проблема при існуванні поважних тенденцій зняти її з порядку денного,

оголосити її за неіснуючу продовжус лишатися черговим питанням. Її значіння мусять ураховувати, з нею мусять числитися. Наша праця і боротьба на всіх ділянках національного життя стає тим фактсm, якого не вільно скинути з обчислення.

Ми не могли перешкодити виникненню комбінацій, які посередне скріплюють СССР і йдуть проти наших інтересів. Але продовжуючи нашу працю, ми знайдемо можливості для скорочення періоду їхнього існування. Дальший розвиток нашого життя дасть ті факти, які примусять змінити оцінку значіння нашого руху.

Ми не виключаємо можливості того, що та ситуація, що уклалася нині в Європі для СССР, може привести з собою певні труднощі і ускладнення для діяльності окремих наших установ і політичних груп на еміграції. Думаємо проте, що ці труднощі і ускладнення не можуть мати непоборний характер; визнання потенційних можливостей нашого руху, яке не визначається змінними потребами сьогодняшнього політичного дня, не дозволить створити для нашої національної роботи яких небудь поважніших перешкод. З другого боку, коли б наслідком політичної короткозорости такі труднощі проти сподіванок і винили б, вони не зможуть мати на напрям загальної лінії нашого національного руху скільки небудь помітного впливу. Треба здавати собі справу, що наш рух на теперішній стадії свого розвитку вже набрав характеру органічного стихійного процесу. Його доля, його дальший розвиток вже не є нерозривно зв'язаними з долею тої чи іншої національної установи, тої чи іншої політичної групи. Ми вже давно переросли той стан, коли наказ 1876 року міг загальмувати на цілі десятиліття розвиток нашого відродження. Наш рух і наша боротьба є вже стихійним процесом, який має своєю базою участь в них широких народніх мас. Стихія знайде для себе вихід за всяких умов і за кожних обставин. Штучні перепони, які можуть ставитися нашому розвитку, будуть зруйновані й знищені. Процес творення нації і творення тих умов, які приведуть до відбудови української самостійної держави, буде відбуватися своєю невинною і незмінною ходою. **В. С.**

3 преси.

Спиняючися докладно на тих настроях, які виявляються в польській пресі в зв'язку з убивством покійного міністра Б. Перацького, «Діло» в ч. 182 повторює те, що воно писало одразу по злочині:

«... Тому ми мусимо застеретгтися проти того, щоби хто небудь мав право лянсувати ґруову відповідальність за нього (атентат) на все українське громадянство. Найвідповідальніші громадсько-політичні українські чинники вже не раз і не два відмовувалися у прилюдних еунціяціях од терористичної акції законспірованих чинників і її поборювали та поборюють. Всі акти чи то одиничного чи збірного терору вони осуджували. І ці еунціяції мали, мають і матимуть на будуччину обов'язуючу силу. Тому то проти всякого лянсування збірної відповідальности за вчинки одиниць чи законспірованих гуртів ті-ж зорганізовані відповідальні чинники все як найрішуче застеретгалися».

Та виразна негативна позиція до діяльності потаємних терористичних організацій, яку з'яняли відповідальні кола галицького громадянства, гостро її осудивши, не задовольняє представників близької до польського уряду преси. «Газета Польська» в статті «Останній час» ч. 197 з 18 липня переносить відповідальність за терористичні акти на легальне громадянство українське:

«Те, що співучасники злочину будуть викоренені, а сітка організаційна конспірації української в Польщі знищена, —

то річ зрозуміла, яка не вимагає ні підкреслення, ні узасаднення. В цій хвилі справа йде про інше: власне про те, щоби зробити висновки з факту моральної співвідповідальності легальних чинників українських за всі акти терору, які діються в Польщі з формальної ініціативи нелегальної української організації націоналістів.

«Робимо той тяжкий закид офіційним організаціям, особливо політичним, які визнають за собою право репрезентувати українське громадянство, з усією холодною розважністю і розміркуванням. Так, чинники ті несуть співвідповідальність за гангрену, яка от уже кілька год точить і розкладає український громадський організм».

Ріжні, видно, на світі бувають «холодна розважність і розміркування». Ставши на такий шлях трудно, думати про нормальне полегшення польсько-українських відносин у Галичині.

* * *

Сумбурна стаття в «Парі Суар» з 20 липня с. р. під заголовком «Як третя імперія береться до створення «незалежної» України» викликала відповідь представника нашого уряду листом до редакції паризької газети, переклад якого тут наводимо.

У вашому журналі з 20 липня п. Шарль Сікар надрукував статтю про той спосіб, в який «Третій Рейх намірюється утворити незалежну Україну». Не нам належить оправдувати чи одкидати ті плани, які приписують Німеччині. Однак, український державний центр національно і в міжнародньому розумінні одпальний за українську політику, а саме теперішній уряд Української Народньої Республіки, що його я маю за шану репрезентувати, зовсім не знаходиться в Берліні, як про це пише п. Сікар, і не має навіть (може, і на жаль) жадного офіційного джерела інформацій в цій столиці, як і в якому іншому місті Німеччини.

Цілком справедливо, що в 1920 році уряд Української Народньої Республіки підписав договір з Польщею, що цей уряд завжди вишукував способи розршення великих проблем, які розділюють поляків і українців у Східній Галичині, але зовсім неправдиво, що цей уряд знаходився у Варшаві. Отож розуміється, не могло бути і мови про перенесення місця осідку цього уряду з цього міста, як про це говорять інформатори п. Сікара.

Що ж до так званого «союзу», який настав, згідно ж з п. Сікаром, між прихильниками українського уряду на еміграції, групою Скоропадського і націоналістів» полковника Коновальця, то ми це спростовуємо формально. До речі, П. Скоропадський бувший гетьман України, не має жадного авторитету по-між своїми компатріотами і звичайно значіння підтримки, яку він може найти з боку Німеччини, перебільшується. Друга течія—п. Коновальця розвинулася поміж молодими екстремістами Східної Галичини, що однак поборюється українськими поміркованими партіями цієї країни.

Але коли існування «союзу» з зазначеними групами є цілковитою неправдою, то замість того ми можемо запевнити, що абсолютна згода єднає всіх українців, коли ходить про боротьбу проти СССР і про режим, що його силоміць запроваджено Москвою на Україні.

Додамо на кінець, що всі українці широ бажають співпрацювати з західними народами, але під умовою, що суверенитет нашого народу буде забезпечено і що всяка думка про новий поділ української території буде остаточно одкиненою.

Лист до редакції

Високошановний Пане Редакторе!

Дозвольте через Ваш шановний орган звернути увагу цілого українського громадянства на таку справу.

Наближається час, коли ССРСР може поставити офіційно свою кандидатуру до Ліги Націй. Питання це дебатувється вже протягом кількох місяців по різних столицях Європи і нині може повстати нарешті на порядок денний ближчої річної Асамблеї Ліги Націй, що має зібратися незабаром у Женеві.

Під натиском внутрішніх труднощів, що переживає зараз ССРСР, шалено боючися воєнної грози на Сході та повстання поневолених народів, примушена Москва цілковито змінити свою зовнішню політику та стати на ґрунт порозуміння з тими самими «імперіялістичними», «буржуазними» державами, яких всіма силами вона поборює. Більш того, ССРСР хоче бути членом тої самої Ліги Націй, яку так уперто і систематично дискредитували московські володарі.

Ми, українці, не можемо байдуже поставитися до прийняття ССРСР до Ліги Націй. Наш Державний Центр доручив мені подати в свій час відповідний протест в його імені, але й ціле громадянство наше, не тільки емігранти, але представники Галичини чи Волини, Буковини чи Підкарпаття, так само, як і громадяне Канади чи Сполучених Штатів мусять надіслати з приводу цього належні протести до Генерального Секретаря Ліги Націй.

Ми не можемо мовчки перейти над фактом, щоб Москву, яка тримає в тяжкій окупації Україну, було прийнято до Ліги Націй, і тим санкціоновано ту неправду, що нам було заподіяно.

Ми мусимо разом з другими поневоленими народами домагатися у Женеві, щоб Совітському Союзу були б поставлені ясні умови для його вступу до Ліги Націй, щоб наперед увільнили вони від своїх військ Україну та другі окуповані ними землі.

Ми закликаємо наших вищих церковних діячів протестувати во ім'я християнської моралі проти прийняття ССРСР.

Ми звертаємося до українських парламентаріїв на всіх землях, де вони єсть, до наукових установ і громадських організацій з гарячим закликом: в час, коли стане з газет офіційно відомим про те, що поставлена совітами їхня кандидатура до Ліги Націй, негайно вислати до Женеви свої протести.

Ми були б дуже вдячні, коли б копії цих протестів було надіслано до наших рук, аби ми могли зробити відповідний підсумок і дати цим протестам як найширший розголос.

Прийміть, Пане Редакторе, запевнення в цілковитій до Вас пошані та відданості.

Олександр Шульгин. (—)

Париж, 25 липня 1934 року.

Вийшла нова книжка проф. О. Ш у л ь г и н а

Б Е З Т Е Р И Т О Р І Ї

Ціна фр. 10.

Набувати у всіх українських книгарнях, через організації і представників Головної Еміграційної Ради. В Парижі — в книгарні «Тризуб».

Передплатникам, які вже передплатили «Тризуб» до кінця року, чи передплатять тижневик до кінця року з 1 серпня буде розіслано, як премію, книжку проф. О. Шульгина «Без території».

Хроніка

Роковини смерти бл. пам. С. Петлюри

І відділах УЦК в Польщі

В Ченстохові. — 26 травня с. р. відбулася академія пам'яті Головного Отамана С. Петлюри. Реферат було відчитано п. І. Апостоловим. Відповідні декламації виголосила Галочка Врублівська. На академії було переведено збірки — на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі — 6.50 зол. на Укр. Дитячу Захоронку в Перемишлі — 5.50 зол. і на українських інвалідів в Каліші і у Львові — 5.50 зол.

3-го червня прибувший український пан-отець ігумен Борис з Калішу на українській братській могилі відправив панахиду по бл. пам. С. Петлюрі та по всіх тих, що життя своє за Україну поклали.

— **Гайнівка.** Дня 29 травня заходами Управи відділу було призначено загальні збори всіх членів колонії для вшанування пам'яті С. Петлюри, на яких і було відчитано відповідного реферата. Зібрані вислухали його з великим зацікавленням. Дня 10 червня було відслужено панахиду на кладовищі в с. Дубинах (парафія, до якої належить українська еміграція) по бл. пам. С. Петлюрі і по померших в Гайнівці вояках армії УНР. Панахиду відправив місцевий священик, який після панахиди промовив до зібраних пару теплих слів. Після голова Відділу А. Відненко виголосив до присутніх коротку промову, в якій яскраво підкреслив ту провідну роль, яку відіграв С. Петлюра в українському національному рухові. В кінці закликав присутніх українських емігран-

тів до витривалости, до твердої віри в остаточну перемогу. Звернуто було тако-ж увагу на відповідне виховання підростаючого українського молодого покоління, яке гідно мусить заступити старих борців. На панахиді, крім численної української еміграції, було багато гостей поляків і місцевих білорусинів, які з великими симпатіями ставляться до нашого визвольного руху. На закінчення, там же на цвинтарі, було уряджено репрезентаційну трапезу.

— **Краків.** Дня 3 червня в місцевій православній військовій каплиці відбулася урочиста панахида за спокій душі бл. пам'яті Головного Отамана С. Петлюри.

На панахиду було запрошено представників місцевої адміністраційної, військової та міської влади, а саме: командуєчий військової округи в Кракові, Краківський воєвода, староста гродський, староста повітовий та президент м. Кракова; організації: Союз Легіонів, Союз Стрільців, Союз Воєнних Інвалідів, Союз Сибіряків, Товариство місцевої української «Просвіти» та Українська Студентська Громада, й окрім того, громадянство українське і польське.

По годині 12 почали над'їждати та надходити представники вищепредставлених запрошених осіб та організацій.

Народу було в церкві кілька сот осіб. Церковна адміністрація каже, як рівно-ж і українські громадяне, які рік-річно бувають на цій урочистості, що стільки народу на панахиді не було вже від 4-5 літ.

Співав го-український хор емі-

грантів та де-нільки студентів українців.

Пан-отець розпочав панахиду словом про шляхетність душі небіжчика та про його великі заслуги перед українським народом.

По скінченню панахиди було переведено збірку пожертв на українську бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

— **Познань**. 26 травня відправлено панахиду, а 27 жалібною академією на честь небіжчика С. Петлюри. На академії прочитано два реферати: головою Управи хорунжим Шевчуком — короткий нарис з біографії та генералом Кульжинським про заслуги небіжчика в боротьбі за визволення рідного краю. В цей же день переведено збірку на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

— **Кциня**. 26 травня Кциньський відділ УЦК обходив святкування річниці смерті С. Петлюри. З рефератом виступив Голова Відділу п. Олексієнко, по закінченню якого вшановану пам'ять небіжчика вшануванням з місць.

— **Августів**. Августівський відділ УЦК обходив святкування дня С. Петлюри дня 27 травня. На урочисті збори прибули як члени відділу, так і українці з найдаліших закутьїв з густівського повіту. З промовою виступив голова відділу п. Ярмак, в якій підкреслив історичну працю, що її докнав покоїний для України в часі визвольних змагань, в р. р. 1917-1920, і тим увійшов до історії України, як велика індивідуальність та вождь українського народу. Після промови відчитано було реферата на тему: «Визвольне змагання гетьмана Пилипа Орлика у XVIII віці та Головного Отамана Симона Петлюри у віці XX». На закінчення урочистости всіми присутніми відспівано «Ще не вмерла України». та переведено збірку на українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

— **Сосновець**. Сосновецький відділ обходив сумний день 10 червня. Відслужено в

місцевій церкві панахиду, виголошено генералом Сінглером промову та відчитано реферата на тему дня.

— **Лодзь**. Лодзьський відділ УЦК об'єднав у цьому році святкування днів Шевченка й Петлюри. Святкування відбулося в селі польської ІМСА, яку було прикрашено портретами Петлюри і Шевченка, увітченими живими квітами. На академію завітали, крім членів відділу зі своїми родинами: галичане, поляки, німці. Академія випала величнє. Відкрив академію вступним словом п. Сухотін. З рефератами виступили п. п. Кость-Костенко з Каліша і Шандрукевич. Співав хор і виступали з окремими сольовими номерами члени відділу. Найбільш прислужився до впорядкування урочистости секретар відділу п. Кривошия Василь.

— **Річниця смерті С. Петлюри в Слоніміськом у відділі УЦК**. 27 травня с. р. заходами відділу УЦК в Слонімі в Альбертинській церкві відслужено було панахиду за спокій душі бл. пам. С. Петлюри, яку правив п.-о. Васютинський, що виголосив при тому дуже чулу промову. В цій промові п.-о. торкнувся наших визвольних змагань, сучасного становища нашого народу та згадав тих лицарів, що життя своє положили за Україну. П.-о. Васютинський закликав усіх вірити, що вже незабаром прийде той час, якого так нетерпляче очікує цілий український народ, час визволення України.

Після панахиди відбулися річні загальні збори відділу УЦК в Слонімі, які закінчилися академією пам'яті С. Петлюри. Помешкання відділу було прибрано по українськи. На стіні висів портрет С. Петлюри, удекорований національним прапором.

Програм академії складався з промови голови відділу п. П. Вовкогона, його-ж реферату на тему «Симон Петлюра — вождь українського народу» та декламацій дітей. Під час своєї промови п. Вовкогон запресив усіх при-

сутніх ушанувати пам'ять С. Петлюри вставанням та хвилиною мовчання.

Діти п. Вовкогона — Юрко 5 літ і Олена 7 літ прекрасно декламували різні вірші. Юрко декламував поему про Крути, а маленька Олена два вірші — «До боротьби за рідний край» і «Мамо любя». Треба бачити цих малих дітей, з яким завзяттям, з яким блиском в очах вони декламують патріотичні вірші. Слова вірша з уст п'ятилітнього хлопця: «Чи-ж не кличе Україна стогоном глухим до змагання свого сина з ворогом лихим?» — викликають на салі овацію. Присутні з криками «Слава!» кілька разів піднесли його до гори, не дивлячися на протести малого Юрка — «Пустить мене, я ще не скінчив!»

Присутніми на академії були члени відділу з своїми родинами. По академії відбувся спільний чай, на якому громадяне, провели час у споминах і заспівали кілька рідних пісень. Розійшлися всі по домах у піднесеному настрої.

— Восьму річницю смерті С. Петлюри українська колонія в Білостоці відсвяткувала 27 травня с. р. На зборах відділу УЦК полк. Лука Писанюк прочитав реферат про життя і діяльність С. Петлюри. Збори закінчилися співом «Ще не вмерла Україна».

Того-ж дня відбулася тако-ж панахида за спокій душі С. Петлюри, яку відслужено було українською мовою п.-о. Вячеславом Рафальським. Співав по українськи чоловічий хор з членів відділу УЦК під досвідченим керуванням диригента місцевого соборного хору п. Сави Мартинюка. Перед панахидою п.-о. В. Рафальський звернувся до зібраних з коротким, чулим словом про С. Петлюру.

Служба Божа, спів і слова п.-отія рідною мовою зробили на присутніх велике вражіння. Зібраних було коло 150 душ, що вщерть заповнили невелику церкву на старому кладовищі, бо місцеві духовні керівники не хо-

тіли, щоб панахида по С. Петлюрі відбулася в соборі.

У Франції.

— Вшанування пам'яті С. Петлюри та І. Франка в Крезі. Українська Громада в Крезі 24 червня с. р. святкувала разом дві річниці смерті — С. Петлюри та І. Франка. Крім членів Громади і бувш. українських воєнків, на святі були присутніми ше протоієрей І. Бриндзан, ген. секр. СУЕО у Франції п. Никитюк, козаки кубанці та представники донських козаків на чолі з отаманом Беловим.

Свято розпочалося о год. 10 рано службою Божою, після якої п.-о. І. Бриндзан звернувся до вірних з коротким пастирським словом, зважаючи всіх до єдності, братерства й любови. О год. 12-ій потім було відправлено панахиду по бл. пам. С. Петлюри та І. Франкові, як рівно-ж по тих всіх, що життя своє віддали за Україну.

О год. 3-ій відбулася урочиста академія, на якій тако-ж присутні були кубанські й донські козаки. Після співу «Ще не вмерла Україна» академію відкрив п.-о. І. Бриндзан коротким словом про боротьбу українського народу за свою незалежність та про велике історичне значіння державного чину С. Петлюри і творчости І. Франка.

Далі п. Романюк зачитав реферат про напрямні лінії національно-державницької праці С. Петлюри. Вступ до реферату всі присутні вислухали стоючи з похиленими головами. Після реферату йшли декламації, присвячені С. Петлюрі.

Друга частина академії була присвячена І. Франкові. Реферат на тему «Три доби життя й поетичної творчости І. Франка» зачитав п. Войтків, а після реферату відбулися декламації, присвячені пам'яті великого камєняра. Крім дітей, декламували й дорослі — п. Боєчюва та п. Бондаренкова, що з великим чуттям декламувала «Великі роковини» І. Франка.

Академію було закінчено промовою одного з членів української колонії в Крезо, що закликав бергетти пам'ять двоох великих українців, на честь яких було влаштовано академію, а представник «Вільного козацтва» станичний отаман Белов, висловивши почуття болю від утрат, які поніс український народ, підкреслив аналогію вікової боротьби козаків з Москвою за незалежність з тою боротьбою, що ведуть за свою незалежність українці, та несмертельність ідеї свободи у братніх народів з-над Дніпра, Дону, Тереку й Кубані.

Після невеликої перерви відбулося засідання, на якому голова Шкільної Ради прот. І. Бриндзан поінформував присутніх про українське церковне життя у Франції та про перебіг і значіння наради в справі української школи, що відбулася в Шалеті 17 червня с. р. В своїй промові прот. І. Бриндзан закликав усіх громадян згуртуватися навколо своєї церкви і школи. Збірка на цьому засіданні на шкільний фонд дала 143 фр. Збірку переводив особисто п.-о. І. Бриндзан.

Потім про життя Союзу Українських Організацій у Франції та про перебіг X-го з'їзду української еміграції у Франції зробив доклад ген. секр. СУЕО п. Никитюк, що під кінець доклада зробив слушне зауваження з приводу деяких дефектів українського громадського життя в Крезо та висловив побажання їх виправлення.

Загальне вражіння від свята дуже приємне. Особливу увагу зібраних звернули декламації дітей. Треба віддати належне їх батькам за велике діло прищиплення дітям почуття любови до невідомого рідного краю. Це вже є початок того національного виховання, яке далі методично має продовжити майбутня українська школа.

А рука наша має бути щедрою при заснованні своєї школи і впорядкованні своєї парафії — для добра наших дітей і нашого народу.

К. Романюк.

В Альгранжі. 2-го червня с. р. філією Т-ва б. вояків армії УНР було влаштовано академію пам'яті Головного Отамана С. Петлюри. Офіційна частина складалася з рефератів присвячених його світлій пам'яті: потім були співи, декламації тощо. Після закінчення академії був пушений підписний лист на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

3-го червня заходами філії було влаштовано вечірку з виставою на благодійні цілі. Чистого прибутку вечірка дала 76 фр., які розподілено так: 50 фр. на користь дитячої школи ім. Т. Шевченка в Альгранжі, а 26 фр. на користь бібліотеки ім. С. Петлюри, які були надіслані одноразово з грішми, зібраними по підписному листу.

— 8-му річницю трагічної смерті С. Петлюри Українська Громада в Греноблі обходила 27 травня с. р. В помешканні, прибранім портретом С. Петлюри з вишиваними рушниками та прапорами, зібралися всі українці, кому є дорогою пам'ять великого небіжчика. Академію відкрив голова Громади п. Л. Токайло пропозицією встати й хвилинкою мовчання вшанувати покійного Головного Отамана. Після того, як було віддано цю пошану, хор під орудою п. С. Червонецького співав «Ще не вмерла».

Далі промовляв п. Гасвик та уповноважений Т-ва б. Вояків Армії УНР п. Вонарха-Варнак, що зачитав змістовний реферат на тему «Постать С. Петлюри на історичному фоні». Потім зачитав добрий реферат на тему «Симон Петлюра і наша визвольна боротьба» п. Козельський, після чого почалася артистична частина академії.

П. Дорожинський продекламував власного вірша, присвяченого пам'яті С. Петлюри, хор заспівав низку патріотичних пісень та «Журавлі», п. Садницький прочитав вірш «Забута могила», а пані Міроновичева та Каницька заспівали «Родимий краю». З де-

кламаціями виступали і діти — С. Миронович та Л. Каницька.

Під час академії зроблено було збірку на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

Закінчилося свято співом «Не поря».

В. В.

— Роковини смерти С. Петлюри в Спільці Українських Сільських Господарів у Франції. Обходини роковин смерті С. Петлюри було пристосовано Спількою до чергових загальних зборів, що відбулися 20 травня с. р.

По обранні президії зборів, голова Спільки в короткій, але чутлій промові підкреслив тяжку втрату, яку поміс український нарід з передчасною смертю свого національного героя і вождя — С. Петлюри. Зачитано далі було короткий, але змістовний реферат, а після нього вшановано пам'ять С. Петлюри вставанням.

Де-хто з присутніх на зборах стикався з покійним Головним Отаманом на Україні, тому були ще й особиті спогади про ці зустрічі.

3 життя укр. еміграції.

У Франції.

— З приводу смерти маршала Ліотея Місія УНР у Франції вислала співчуття вдові покійного маршала, як рівно-ж і урядовим чинникам.

З того ж приводу Т-во б. Вояків Армії УНР вислало співчуття вдові покійного, ген. Вейганові, маршалові Петенові, військовому міністрові.

— З приводу смерти канцлера Дольфуса іменем нашого уряду складено було співчуття австрійському посольству. Представник нашої Місії в Парижі був присутній на урочистій жалібній службі Божій, що її одправив у вівторок 31 липня кардинал Верд'є в соборі Паризької Богоматері.

— З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

З огляду на літні вакації Бібліотеку буде зачинено з 15 серпня до 1 жовтня.

— Цінний дарунок для Бібліотеки. Цими днями Бібліотека ім. С. Петлюри мала велику приємність дістати від чужинки — француженки Mlle Gondoin з Ніци вияви прихильності й симпатії до українців. Маючи в Ніци свою інтролігаторню, вона згодилась дурно оправити для Бібліотеки 30 книжок, які на днях і одержано. Прекрасно з художньою простою оправлені книжки, а до того ще й міцно, будуть наочним показником цієї симпатії. На цім місці Рада Бібліотеки складає панні Gondoin свою ширю подяку, а рівно ж й тим українцям, через яких панна Gondoin познайомилася з нашою національною справою.

— Роковини смерті сотн. Горбатенка в Ліоні. Спеціальна комісія, покликана загальними зборами Ліонської Громади 1/ червня с. р. для урочистого вшанування пам'яті покійного сотн. І. Горбатенка, що трагічно загинув минулого року, невпинного і свідомого працівника на національній ниві, фундатора Ліонської Громади, виробила програм вшанування в такий спосіб. В неділю 29 липня в грецькій православної церкві відправлено було службу Божу протоієрем Іл. Бриндзаном, що прибув спеціально з Парижу. По службі відбулася панахида. Служба почалася о 11 з пол. год., а панахида на кладовищі на могилі покійного о 17 год. по обіді. О 19 год. в помешканню Ліонської Громади відбулися урочисті збори, присвячені пам'яті небіжчина.

— Філія Т-ва б. Вояків Армії УНР в Шалеті 28 липня с. р. з нагоди роковин повстання української армії влаштувала вечірку, програм якої складалася з реферата Голови філії полк. Татарулі на тему «Українська армія», двох одноактів «Периста красуня» та «На сіножаті», виступу молодого бандуриста С. Татарулі, декламацій виконаних п. Григорашем та на

ціональних танків. Після того одбувся баль.

Програм було виконано дуже гарно. Участь у виставах взяли: паніі Наталія Гербанівська, Віра Гербанівська, Т. Омельченкова, Л. Малишко та п.п. В. Зубенко, Ю. Гербанівський, В. Григораш, С. Татаруля. У танках участь взяли В. Гербанівська, В. Татаруля, Ю. Гербанівський, І. Охмак, Ю. Гербанівський та С. Татаруля.

Здається, що відмічати роботу старшого громадянства в Шалеті нам не треба, бо вона відома, але треба одмітити працю молоді Шалетської, яка виявила не аби які здібності і талант. Чудова гра, захоплення, жвавість, добрий спів, гарні костюми, танці, — все це добре вражало глядачів. Сергій і Віра Татарулі, Юрко Гербанівський та його дружина з роду Усенко, пані Малишко, з роду Якубовська, пані Омельченкова, п. Кислиця — всі разом дали молодий ансамбль, що його ще більше відтіняли пані Зубенко і Григораш.

Далі відбувся баль до ранку. Приємна атмосфера, добрий настрій оприяли успіхові вечірки.

Полковник Татаруля зо своїми помішниками зумів організувати це свято так, що воно надовго зоставить добрий спомин. Почувалася гостинність, ширість і міць організації.

29 червня відбувся товариський обід, після якого всі члени Т-ва відправилися до Шато-Бляна, де живе Уповноважений Т-ва, де в гарному парку провели час в розмовах до вечора.

На святі був присутній Голова Т-ва ген. Удовиченко разом з кількома членами Т-ва, що приїхали на це свято з Парижа.

— Лекція сотн. В. Солоняра. В суботу 24 червня с. р. філією Т-ва в Шалеті було влаштовано було доклад сотн. генштабу В. Солоняра. Цей доклад обняв два теми, що її докладчик виголосив свого часу і в рижі, а саме «Міжнародня ситуація і можливість війни» та «сучасна організація піхоти». Живі і актуальні теми викликали

значний інтерес серед слухачів, що прослухали доклад з неослабною увагою.

В Польщі.

З життя Українського Наукового Інституту.

— Червня 1934 р. відбулося останнє в цьому академічному році засідання Економічного Семінару. На засіданню, опріч звичайних учасників Семінару, був присутнім Директор Інституту професор О. Лотоцький. І Липовецький зачитав інформаційний доклад на тему «Становище сільськогосподарства в УССР в р. 1933». Після того секретар семінару інж. Є. Гловінський зачитав звіт з діяльності Семінару за р. 1933-34 і план роботи на рік 1934-35. Директор Інституту підкреслив, що діяльність Семінару все розвивається і висловив в імені Інституту подяку керівникові Семінару проф. І. Шовгенову.

Звіт з діяльності Економічного Семінару при Українському Науковому Інституті за 1933-34 р.

Працею семінару в академічному році 1933-34, як і в роках попередніх, керував проф. І. Шовгенов. Секретарем Семінару був інж. Є. Гловінський. За цей час засідань Семінару відбулося 10, з них два публічних, на які було запрошено ширшу українську колонію в Варшаві. В засіданнях своїх Семінар звертав виключну увагу на питання совітської економіки. Зокрема було розглянено і передискутовано проблеми колективізації — в спеціальному рефераті Г. Лазаревського і в дискусіях з приводу бюлетеня «Rosja Sowiecka», проблема зовнішньої торгівлі СССР в двух рефератах І. Липовецького, проблеми електрофікації УССР у викладі проф. І. Шовгенова, присвяченому Дніпрогесові, і у спеціальному на цю тему рефераті В. Яновського. Засідання, на яких зачитувалися реферати, що могли би зацікавити ширші кола української еміграції, улаштовувалися публічними. Так основом большевицької доктрини (в по-

рівнанню до соціально-економічної доктрини католицізму) присвячений був реферат Є. Гловінського, а проблемі Дніпрельстану і водного господарства в басейні Дніпра — реферат проф. І. Шовгенова.

Ширше зацікавлення викликали збори, присвячені критичному розглядові інформаційного бюлетеню «Rosja Sowiecka», що його видає Ст. Гляс. В дискусіях, що відбулися на цих зборах, взяв участь сам автор бюлетеню.

В травню б.р. з ініціативи Варшавського Інституту дослідження справ національних і Віленського Наукового Інституту дослідження Європи Східної, відбулися дискусійні збори, присвячені проблемі колективізації в ССР. В цих зборах, на запрошення двох згаданих вище інституцій, взяв участь Український Науковий Інститут, з якого рамени виступив співреферентом п. Г. Лазаревський. Реферат п. Лазаревського, який перед тим був передискутований на зборах Семінару, подає освітлення колективізації з точки погляду національних інтересів України. Треба відмітити, що ніхто з диспутантів на цих зборах не заперечив тез п. Г. Лазаревського.

Як і в минулому році, на зборах Семінару подавалися рецензії з літератури, присвяченої економіці СРСР. Подані були рецензії з таких праць:

1. W. Gurjan. Der Bolschewismus. 2. Otmar Berson. Nowa Rosja. 3. St. Glas. Biuletyn «Rosja Sowiecka». 4. T. Bleszyński. Więcej prawdy o Sowietach. 5. Otto Auhaben. Die Bilanz der ersten Fünfjahrplanes der Sowietwirtschaft. 6. Antoni Slonimski. Moja podróż do Rosji. 7. Dr. Klaus Mehnert. Moralność i kultura w Rosji Sowieckiej.

Де-які з цих рецензій, що найбільше заслуговували на нашу увагу і відповідь, стараннями Семінару було уміщено в українській пресі.

Нижче подано список рефератів, зачитаних на зборах Семінару в хронологічному порядку.

1. 31. X. 33. Публічні збори.

Доклад інженера Є. Гловінського: «Соціально - економічна доктрина католицізму і большевизм (большевизм в освітленні В. Гур'яна)».

2. 5. XII. 1933. Реферат І. Липовецького. «Досягнення експорту ССР в окресі першої п'ятилітки». (Присутніх 10, брало участь в дискусіях 4).

3. 15. XII. 1933 р. Реферат Г. Лазаревського про книжку Отмара Берсона «Нова Росія на передолі двох п'ятиліток». (Присутніх 7, брало участь в дискусіях 3).

4. 19. XII. 1933. Публічні збори. Доклад проф. інж. І. Шовгенова «Водне господарство в басейні Дніпра на Україні» (Дніпрогос і Великий Дніпро).

5. 26. I. 1934 р. Реферат Є. Гловінського і Г. Лазаревського «Критичний огляд видання «Rosja Sowiecka». (Присутніх 30, брало участь в дискусіях 7).

6. 2. 11. 1934. Новіша література про економічне і суспільне життя в ССР. Інформації подали інж. Д. Клекоцький, Г. Лазаревський і інж. Є. Гловінський. (Присутніх 12, брало участь в дискусіях 7).

7. 15. III. 1934 р. Реферат інж. В. Яновського «Електрифікація УССР». (Присутніх 13, брало участь в дискусіях 5).

8. 13. IV. 1934. Реферат І. Липовецького «Імпорт ССР в період першої п'ятилітки». (Присутніх 11, брало участь в дискусіях 7).

9. 25. IV. 1934. Реферат Гл. Лазаревського «Колективізація на Радянській Україні». (Присутніх 14, брало участь в дискусіях 6).

10. 28. VI. 1934. Інформаційний реферат І. Липовецького про становище сільського господарства на Україні. (Присутніх 12, брало участь в дискусіях 5).

Окрім дискусії, на засіданнях зачитувалися опінії що-зо рефератів, які прислав проф. В. Садовський, керівник Економічного відділу Інституту.

Пересічно збори відбувалися при 10-12 сталих учасників зборів Семінару, окрім публічних,

на які сходилося 60-80 осіб, і зборів, присвячених перегляду бюлетеня «Rosja Sowiecka», які зібрали 30 учасників.

— Перед черговим з'їздом української еміграції у Польщі. Термін скликання 3-го делегатського з'їзду української еміграції у Польщі визначено на 28-30 вересня с. р. Відділи УЦК провадять уже підготовчу передз'їздову працю.

— Освітнє становище дітей укр. емігрантів в Польщі. Згідно з переписом, який було зроблено Українським Центральним Комітетом в Польщі 1 липня 1934 р. в 47 осередках української еміграції в Польщі виявлено 1.797 дітей, з яких хлопців до 8 років — 558, по 8 роках — 356, дівчат до 8 років 577—, поверх 8 років — 306. З 22 осередків даних ще не одержано. Український Центральний Комітет має для згаданої кількості дітей одкритих 12 дитячих садків, 4-х класову школу ім. Лесі Українки у Варшаві і 7-ми класову школу ім. С. Петлюри в Каліші, але ці освітнє-виховальні осередки далеко не можуть задовольнити потреби дітей української еміграції в Польщі і перед Українським Центральним Комітетом постає велике завдання вишукати способи, особливо матеріальні, як охопити цілу масу українських дітей емігрантів садками та школами.

— З життя Української Станиці. 17 червня сього 1934 р. Зстр. Залізна дивізія святкувала в Українській Станиці історичну дату в своєму житті: день 15 річниці свого існування. Всі, хто ще носить при собі «шаблю» залізного духу, не дивлячись на злидні і щоденні турботи, зібралися на цей день до Станиці, щоби в дружній бойовій родині заманіфестувати свою вірність збройній визвольній ідеї і доказати, що «ше не вмерла козацька мати».

Свято розпочалось молебнем у Станичній церкві, який правив настоятель церкви п. о. ігумен Борис в сослуженні діякона Бу-

ня під гармонійний спів мішаного станичного хору. Опріч Залізних і їх родин у церкві присутні гості і командний склад інших дивізій. Після многоліття Залізному воєцтву, причт і гостей запрошуються до Хорової салі на сніданок, куди збирається й усе воєцтво. На жаль, ця салья не могла вмістити всіх присутніх, тому мусили накрити столи і в сумежній салі Зібрання. По занятті місць старший з присутніх п. п. генералів виголошує змістовну промову, в якій робить короткий історичний перебіг тернистого, але славного шляху дивізії, виявляє подив витривалості Залізних і закінчує її пропозицією виголосити «слава» на честь того Залізного, який і на сьогодні веде активний провід у боротьбі за визволення батьківщини п. т. за Пана Головного Отамана Андрія Лівницького. Всі встають. Лунає «слава», а по ньому і національний гімн. Розпочинається сніданок. На заклик заступника к-ра лунає «слава» на честь к-ра дивізії генерал-хорунжного Шандрука, який, на жаль, зі службових причин не зміг прибути на це свято, лише надіслав привітання, яке зараз же і зачитується. Привітання це кінчається такими словами: «І в цей день, усі як один, згадаймо того лицаря, під яким ми йшли у білі, під яким зазнавали шастя перемоги. Станьмо навколо нього залізними рядами, нехай побачить, які блискучі наслідки дала його праця — дух Залізних ніколи не згине. Нехай буде з того щасливий. Слава лицареві, слава першому Залізному — генералові Олександрові Удовиченкові». Привітання покривається гучним «слава» на честь основоположника дивізії ген. штабу ген.-хорунжного Удовиченка. Далі зачитується цілий ряд інших привітань, що наспіли на цей день. З теплим словом звертається до присутніх п. о. ігумен Борис. З черги виголошують привітання гості. А далі полились промови, тости і спогади про всіх тих, що з честю вписали своє ім'я на сторінках цього періоду історії дивізії. Бреніла віра, що «ми перші, але ми не остан-

ні», бо ті, хто уміє «вмирати, але не здаватись», завжди мають своїх достойних нападків. Бесіда набрала цілком родинного, сердечного характеру й затяглась до пізнього часу. Зрештою ухвалено вітати в імени присутніх Пана Голловного Отамана, Пана Міністра військових справ, генерал-хорунжого Шандрука і генерал-хорунжого Удовиченка і дякувати тим, хто нас не забув у цей день, а тако-ж хто спричинився до урядження цього свята, а особливо тим, хто надсилкою своєї лепти — цим реальним виявом своєї участі в збереженні дивізійних традицій, дав змогу взяти повну участь у святкуванні навіть найбільшійшим козакам дивізії.

Резюмуючи настрої і факти дня, можемо з певністю констатувати, що Залізні й на сьогодні схоронили свою свідомість обов'язку, волю до чину і перемогу духа над матерією, і що їхня дисциплінованість, корпоративна єдність і жертвенність цілкомито може служити прикладом для майбутніх поколінь молодого Залізного вояцтва.

Старий с о т н и к.

— 7 липня с. р. в Українській Станиці заходами старшин 3 стр. Залізної дивізії і їх дружин було влаштовано вечірку дивізії. В програмі вечірки виходило: 1. Танці — характеристичні: українські, польські, циганські, перські, іспанські і инш. 2. Танці балетові — з опер: «Пікова дама» (сцена «Хор пастушків»), «Аїда» («Моління жрекинь»), «Кармен» і инш. 3. Одноактівка «Куди вітер віє» і 4. Танці на залі. Мистецьку ціль вечірці надавала саліновна оркестра під акомпанімент піаніна, а до танців на залі — жазбандова. Вечірка пройшла з повним моральним і матеріяльним успіхом. Весь чистий прибуток од вечірки поступив на добродієні цілі. В. Т.

— В Домброві Гірничній відбулася вистава образів місцевих артистів-малюв, в якій брав уділ і наш земляк п. Василь Глухманський.

Графіка-композиція «Завтра ро-

бота» вирізняється самостійністю т. є. визволенням від академізму, власною лінією і гармонійністю контрастів. Рівно-ж гарна ціла низка графік з життя гірників і гірничих легенд. З олійних праць звертає на себе увагу «Вечір в Буковині», де чути сумний настрій вечора в лісі. Праці нашого земляка (секретаря Сосновецького відділу УЦК) відзначаються смілістю й умінням автора підходити до природи.

Вихованець Київської художньої школи, учень професорів Кричевського і Нарбута, п. Василь Глухманський виніс із школи добру підставу до опанування підходу до природи і брання властивого тону.

Цілком на убочку треба поставити велику композицію «Шиб копальні», з якої б'є захоплення автором імпресіонізмом і навіть, не дивлячись на міцний рисунок, барви показують, що ера творчості ввійшла в межі імпресіонізму і через це в цій композиції є якась нещирість.

На превеликий жаль, наш земляк нічого не творить, щоб збагатити українське малярство, як що не рахувати одного вітражу, але й той не побачив соняшних покоїв вистави, а сумно висить в помешканні автора цих рядків.

Федір Гальперін.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України. Гості з Краю. Розвиток Музею й музейні збірки що далі, то все більш починають цікавити наших діячів у Краю. З кожним роком все збільшується кількість відвідувань Музею ріжними видатними діячами з Буковини, Закарпаття й особливо з Галичини. Після сенатора д-ра В. Заловецького й редактора д-ра Л. Когута з Чернівців побували в Музеї посол д-р Л. Макарушка й редактор В. Мудрий із Львова й багато инших. Такі відвідування нав'язують і закріплюють зв'язки в національній роботі між українськими осередками. Оце й недавно Музей Визвольної Бороть-

би України відвідав голова Української Парламентарної Репрезентації д-р Дмитро Левицький із Львова, наш колишній посол у Копенгазі. Високий гость дуже уважно оглянув Музей, розвідався про його життя, розвиток і потреби й обіцяв свою допомогу в справі Українського Дому в Празі. Про Український Дім він висловився, як про дуже важливе національне завдання, над здійсненням якого мають попрацювати усі українці.

— **Нова праця Українського гравера.** Музей Визвольної Боротьби України одержав з Берліну від Василя Масютина велику оригінальну гравюру його власної роботи — портрет В. Хмельницького. В серії гетьманів цього великого майстра це вже третя, розмірами така ж велика, як і гравюра гетьмана Мазепи, але виконана, здається, ще досконаліше, ніж той його класичний твір. Є відомості, що В. Масютин заходжується тепер коло портретів гетьманів П. Дорошенка й П. Сагайдачного.

В Німеччині.

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 20 липня с. р. українською мовою відбувся доклад доц. Віктора Леонтовича на тему «Проблема феодалізму на Україні», а 27 липня с. р. відбулося закінчення того ж доповіді й дискусії по ньому.

На Далекому Сході.

— В Шанхаю. 25 травня б. р. в день 8 річниці трагічної смерті на варті української державности Головного Отамана С. Петлюри була відправлена панахида за спокій душі небіжчика в помешканню Української Громади міста Шанхаю о год. 8 вечора.

Великий портрет Симона Петлюри поставлено було на столі і замість постійного вишитого рушника оповито жалібним кременом та увітчано живими квітами.

Панахиду правив п. о. Дмитро Д'яченко разом з о. протодіаконом. Громадяни зібралися повне помешкання. Були представники від грузин та татар. Після панахиди п. Квашенко зачитав доклад на тему дня і про значіння С. Петлюри в боротьбі України з Москвою. П. Уніченко декламував власні вірші присвячені покійному Головному Отаманові. Брала слово п. Вітковський та п. Левенець.

Представники грузин та татар від імени своїх організацій висловили щире співчуття Українській Громаді м. Шанхаю та взагалі всій українській нації. Вони підкреслили потребу об'єднання псеволених Москвою народів, що буде запорукою скорії перемоги над ворогом.

Перед новою голодовою катастрофою на Україні.

Поклик комітету під проводом кард. д-ра Інніцера

У четвер 12 липня с. р. в архієпископській палаті у Відні відбулося під проводом кардинала д-ра Теодора Інніцера засідання міжнародного комітету для допомоги голодуючим у СССР. На засіданні склав парох о. д-р Горникевич звіт з діяльності комітету і вказав на необхідність продовжувати далі допомогову акцію з уваги на теперішнє положення в СССР. Комітет прийняв такі рішення:

На запросини кардинала д-ра Теодора Інніцера відбулася в днях 16, і 17, грудня 1933 р. в архієпископській палаті у Відні міжконфесійна і міжнародна конференція при участі представників усіх організацій, зацікавлених допомоговою акцією голодуючим в СССР. На нараді ствердили однодушно, що перед жнивами 1933 р. мільйони невинних людей померли з голоду, а розмірно добрі жнива могли принести тільки хвильві полешші. У відозві до сумління людей цілого світу закликала конференція до активної допомоги нещасливим голодуючим людям.

У міжчасі прохарчування в

СССР погіршилося до того ступеня, що журба за тяжке положення, висловлена у відозві, виявилася вповні оправдана. Вістки про гарні жнива у 1933 р. виявились сильно переборщеними. Далі виявилось, що числові дані про жнива не спіралися на дійснім зборі, тільки на здогадних обчисленнях збору.

Цьогорічна велика посуха, яка загрожує багатьом країнам світу недородом, принесла те-ж великий удар для великої частини СССР. Вигляди на урожай у найважливіших областях, який серед нормальних обставин забезпечує хлібом цілу державу, дуже погіршилися і тому центральний уряд уже з кінцем травня, отже ще перед початком кампанії за жнива, примушений був подвоїти ціну на хліб. Ці заходи уряду спричинені знищенням урожаю в полудневій частині СССР. Всі вістки потверджують, що хліб зник з ринку. Саме тепер стан прохарчування на загрозених просторах, а передовсім на Україні, північній Кавказі і над Волгою, дуже тяжкий. І тому нема ніякого сумніву, що гряде нова поворотна хвиля голоду в СССР у непередбачених розмірах. Знову мільйонам людей грозить голод. Знову згине необчислене число зпоміж них, коли їм не подасть дружня рука допомоги. Зробити це наказує заповідь любови ближнього.

Тому після наради членів доповідного комітету в дні 12 липня ц. р. під проводом кардинала д-ра Т. Інніцера згаданий комітет звертається з горячим покличом до всіх організацій, кругів та станиць, для яких любов ближнього і справедливість не є пустим звуком; до всіх тих, які завдяки свому громадянському та соціальному становищу покликани до формування державних і суспільних взаємин та розбудови господарського життя і вкінці до всіх тих людей, яким доля ближніх не байдужа, — співпрацювати на цій чисто гуманній та неполітичній основі в інтересі гуманності і справедливості. Тут діло не тільки в матеріальній ди-

помозі; радше треба тут витворити атмосферу загальної допомоги, яка при організуванні загальної допомогової акції є першою і найважливішою передумовиною успіху цього діла для добра людства.
(«Діло» ч. 191 з 22. VII. 34).

Англійська палата і голод на Україні.

Лорд Чарнвуд зголосив в Палаті Лордів запит в справі голоду в совітському союзі.

Лорд Чарнвуд звертає увагу на інформації, які курсують в Англії і які походять з добре поінформованих джерел, іменню що теперішня політика совітського уряду спричинила в останньому часі загально поширений голод між населенням тих земель, які продукують збіжжя в союзі. По всіх познаках, совіти будуть продовжати свою політику й цього року, при помочі спішно заведеного колективного систему хазяйнування, через накинєння закону про державну власність усіх сільсько-господарських продуктів, через вивіз державою збіжжя закордон і забірання його на запотребовання армії, не зважаючи на потребу того збіжжя на прожиття тих, що його продукують. Лорд Чарнвуд звертається до уряду Його Королівської Милости з запитом, чи уряд має які інформації, які могли б заперечити цим твердженням.

Запит лорда Чарнвуда поставлений головно на підставі свіжих відомостей про велику загрозу нового голоду на совітській Україні.

(Укбюро Лондон)

Останніми днями поставлено в англійській Палаті Послів кілька запитів, які відносяться до положення в совітському союзі.

Так недавно запитав посол сер Валдрон Смитерс секретаря справ закордонних, сера Джона Саймона, чи він має які нові інформації відносно економічного становища в совітському союзі і якої величини прибрав голод за останніх дванайцять місяців.

Сер Вілям Дейвісон запитував того самого дня міністра торгів-

лі. Скільки тон продуктів поживи вивезено з совітського союзу протягом минулого року. З відповіді довідуємося, що протягом минулого року вивезено поживо того, що на Україні мільйони населення гинули з голоду, 748.248 метричних тон пшениці, 567.094 метричних тон ячменю і 37.205 метр. тон масла. Це офіційні числа, які були проголошені. Скільки вивезено по-за тим, годі довідатися. (У'кбюро Лондон).

50-тиліття В. Залозецького.

27 липня Чернівці, а разом з ним і вся Буковина святкували 50-тиліття одного з найвидатніших діячів своїх — сенатора, а нині депутата д-ра Володимира Залозецького. Синові Зеленої Буковини складалемо привіт і найкращі побажання іменем земляків з Великої України, наших читальників.

В Італії

— Відомий італійський поет і романіст, перекладач на італійську мову Т. Шевченка і давній приятель України п. Меано одержав в цьому році від Італійської Королівської Академії премію за роман і першу нагороду за вірші, збірку «Експропріація душі». Одноразом закінчив п. Меано великий фільм, що ним дуже зацікавлена італійська преса.

Зінаїда Хлюрвіна.

(Некролог)

В ніч з 8 на 9 липня с. р., по тяжкій та довгій хворобі (черевний тиф) померла в одній з празьких лікарень донька професора й директора на т. ч. української гімназії у Ржевницях М. Хлюра, студентка празької політехніки З і н а ї д а Х л ю р і в н а. Небіжниця народилася 9 травня 1912 р. в м. Ніжині на Чернігівщині, де і провела свої дитячі літа. Початкову освіту одержала в місцевій «семилітній» школі, яку закінчила в 1926 р. Цього ж року, спільно з матір'ю та братом виїждувала до Чехословаччини, де вступила до української гім-

назії. Останню закінчила р. 1932, а наступного року записалася на межовий відділ празької політехніки, де її побрала студії бігом останнього академ. року. Маючи добрий голос та велике замиловання до співу, небіжниця увесь час мріяла про консерваторію, вступні іспити до якої вона мала намір скласти кінцем поточного академ. року. Несподівана хвороба стала тому на перешкоді. А за недовгий час безжалісна смерть припинила не лише мистецькі мрії молодої дівчини, але й саме її ледве розквітле життя... Прибита страшним горем родина померлої перевезла її тіло до зелених Ржевниць, де серед лісів та гір провела вона ліпші роки своєї молодости. В сумнів похороннім обряді взяла участь ціла українська колонія та численно заступлене чеське громадянство. Іменем останнього у зворушливих словах попрощався з небіжницею архитетк Сухий.

На високій горі, що панує над цілим містом і звідки розкривається широкий красвид на далекі околиці, виросла нова українська могила. Символ трагедії ще однієї емігрантської родини, символ нової втрати для цілого нашого еміграційного загалу, що на молодіу генерацію підставно дивиться як на свою найвищу надію, як на запоруку здійснення його мрії, поривів, ідеалів.

Б. Л.

Бібліографія.

— « Та б о р » ч. 22. Вийшов з друку черговий номер 22-й «Табору». Зміст його складають статті: П. М-т «Сучасна політична і воєнна ситуація Японії та перспективи збройного її конфлікту з СССР». — Л. Морей-де-Моран «Військова авіація». — О. Переяславський «Українська збройна сила в Наполеонівських війнах 1812-1814 р. р.» — Тиміш Олексюк «Українські колоніальні землі». — М. Забелло. «Збройна сила Японії.» — О. Переяславський. «Український расовий кін». Воєнна хроніка. Воєнно-морська хроніка. Великі морські маневри. Бібліографія.

Зміст.

— Париж, неділя, 5 серпня 1934 року — ст. 1. * * * — ст. 2. — 3. Мірна. Вржіння з українського Жіночого Конгресу в Галичині — ст. 2. — Б. Лазаревський. Шматочки минулого. XX — ст. 5. — Ст. Сірополко. Життя і педагогічна діяльність барона М. Корфа (закінчення) — ст. 6. — М. Ковальський. Смерть маршала Лютея — ст. 10. — І. Липовецький. Харчеві продукти в СССР — ст. 11. — Укр.-Кавказ. Комітет Дружби — ст. 13. — Пакт Кавказької Конфедерації — ст. 14. — В. С. З життя й політики — ст. 15. — З преси — ст. 17. — Лист до редакції — ст. 19. — Хроніка. — Роковини смерті бл. пам. С. Петлюри — ст. 20. — З життя української еміграції: у Франції — ст. 24. — В Польщі — ст. 25. — В Чехії — ст. 28. — В Німеччині — ст. 29. На Далекому Сході — ст. 29. — Перед новою голодовою катастрофою на Україні — ст. 29. — 50-ліття В. Залозецького — ст. 31. — В Італії — ст. 31. — Знаїда Хлюрівна (некролог) — ст. 31. — Бібліографія — ст. 31.

Українська Книжкова Агенція в Парижі

під керівництвом І. Хмелюка

доставляє книжки по українському питанню різними мовами як нові,
так і старі (т. зв. огазіні).

Оказійні книжки:

Фр.

В о б р і н с к о у . Le kourgane de Solokha. 1912. 3 стор.	3
С h o d z k o . Chants historiques de l'Ukraine et des chansons des Lатыches de bords de la Dvina occidentale. 1879. 1 1 vol. 271 стор.	120
Р а р р о т à S. E. le ministre de l'instruction publique sur une mis- sion scientitique près le Congrès archéologique de Kiew. 1877. 31 стор.	14
С у л і н д р е hittite de la collection du comte Tychkiewiez. 1898. 3 стор. 1 мал.	3.50
Т о у р а і е f f . Objets égyptiens et égyptisants trouvés dans la Rus- sie mérid. 1911. 17 стор. 23 мал.	8
М а р р . Книжна легенда об основани Києва на Русі, (замет- ка по яфетическим клинописям). 1924. in 8°. 304 стор.	7
Л е в ч е н к о . Опыт русско-укр. словаря. Киевъ. 1874. in 8°. 186 стор.	32
Г у р т ь . Словарь русско-галиційскій. Вѣна. 1905. 4 томи в 1 книзі 900 стор.	185
В и н о г р а д о в ь Л. Гомель. Его прошлое. (1192-1900). Москва. 48 стор. 3 мал.	7
Д е - Р и б а с ь Л. Изъ прошлаго Одессы. 1894. 399 стор.	18
Н и к о л а й ч и к . Городъ Кременчугъ. Истор. очеркъ. СПб. 1891. 217 стор.	12

Твори написані тими мовами, якими оголошено їх назви.

Замовлення виконуються за готівку. Пересилка на рахунок клієнта.
Листування, замовлення та гроші слати на адресу: І. С h m e l j u k ,
42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5. France.

Агенція виконує тако-ж всякого роду інші поручення, що не
відносяться спеціально до українки.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Л. Коєнко

Le Gérant : M-me Perdrizet.